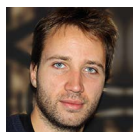

Dansk biomedicin under mikroskopet: Positive og negative feedback mekanismer i forskningens belønningssystem

Et nyt dansk studie zoomer ind på de lokale konsekvenser af et ekstremt kompetitivt biomedicinsk forskningsklima, hvor adgang til eksterne midler efterhånden er et uomgængeligt overlevelseskraav. Studiet illustrerer, hvordan store bevillinger ikke blot starter en opadgående spiral for bevillingsmodtagere, men samtidig også øger presset på forskere inden for nært beslægtede områder. Udviklingen skaber en række dilemmaer, som udfordrer den traditionelle danske universitetsmodel.

Foto: Siniyu / Thinkstock

ALEXANDER KLADAKIS
forskningsassistent,
Aarhus Universitet
alkl@ps.au.dk

KAARE AAGAARD
seniorforsker,
Aarhus Universitet
ka@ps.au.dk

Det biomedicinske område fremtræder globalt som et af videnskabens mest kompetitive felter. Dette gælder også i Danmark, hvor en række private fonde i det seneste årti har uddelt store beløb til udvalgte forskningsmiljøer. På den ene side fungerer bevillingerne som en massiv indsprøjtning, der åbner nye forskningsmæssige muligheder. På den anden side ændrer disse bevillinger også balancerne i fordelinger af basismidler og andre eksterne midler og påvirker dermed systemets samlede dynamik.

I studiet indgår to grupper af biomedicinske forskere med vidt forskellige finansieringsmæssige vilkår. Hvor den ene gruppe forskere befinder sig på et klassisk universitetsinstitut drevet af basismidler og mindre eksterne bevillinger, indgår forskerne i den anden gruppe i forskningscentre oprettet på to meget store tiårige bevillinger doneret af en privat fond.

Et nærstudie af vilkår og arbejdsbetingelser for disse grupper, hvor flere bogstaveligt talt sidder dør om dør, giver indsigt i oplevelsen af de effekter, store bevillinger kan have. Det biomedicinske område, der her kan ses som en ekstrem eksponent for nogle generelle finansieringstendenser, kan dermed bidrage til at synliggøre nogle principielle problemstillinger, som vanskeligere lader sig observere på andre områder.

Centerforskere i opadgående spiral

«Jeg vil sige, at vi er ret forkælede heroppe, fordi vi har en rigtig fin centerbevilling. I og med, at vi også har mange EU-projekter og en del projekter fra private (..) har vi den luksus, at vi egentlig bare, hvis vi kommer op med en god idé, kan gå i laboratoriet og gå i gang.» (Centerforsker)

For centerforskerne omsættes adgangen til ressourcer effektivt til forsknings-output, som efterfølgende øger mulighederne for at hjemtage yderligere eksterne midler. Som flere af forskerne fremhæver, er en stor cen-

terbevilling dermed ikke blot en billet til at udføre spændende forskning, men i mindst lige så høj grad et aktiv i den skærpede konkurrence om yderligere bevillinger.

Som en centerforsker formulerer det: «Vi har aldrig modtaget så mange penge, som vi får nu. Både fordi vi har et ret stærkt forskningsmiljø, og fordi vi kan definere nogle forskningsspørgsmål, som vi ikke har kunnet før (..) har vi et stykke hen ad vejen kunnet få noget ekstra funding.»

Det gælder ligeledes her, at gruppelederne på centrene blandt andet er blevet rekrutteret på baggrund af deres bevillingsmæssige historik. Dermed er både centerbevillingen, den kumulative effekt af både tidligere og efterfølgende bevillinger og mulighederne for at formulere og gennemføre mere ambitiøse projekter med til at skabe en opadgående spiral.

Institutforskere under voksende pres

«Vi er længere om at få vores publikationer ud (..) og vi har færre penge. Man bli-

«Fra et forskningspolitisk perspektiv bør det derfor overvejes, om der er tilstrækkelig opmærksomhed på store bevillingers systemiske effekter»

“På tværs af respondenterne synes der at være enighed om, at centerbevillingerne i sig selv er en klar gevinst for forskningen”

ver mere og mere hægtet af i forhold til dem, der bare stormer derudad.»

(Institutforsker)

Den modsatte tendens gør sig til gengæld gældende for de interviewede institutforskere, som enten arbejder individuelt eller i mindre forskningsgrupper og ikke længere har det økonomiske fundament til omkostningstunge forskningsaktiviteter.

Der er her en oplevelse af voksende vanskeligheder med at hamle op med centerforskerens publikationslister, hvilket hæmmer mulighederne for at skaffe ny finansiering:

«Det er først nu, at det begynder at gå op for folk, at der simpelthen ikke er nogen penge at få,» siger en institutforsker.

Et gennemgående udsagn blandt institutforskerne er således, at det inden for flere forskningsfelter snart ikke længere er muligt at opretholde forskningsaktivitet i det hele taget.

«Hvis ikke, du arbejder inden for fedme, diabetes eller aldring eller lignende, så er det rigtigt svært at skaffe penge.»

(Institutforsker)

Oplevelsen hos denne gruppe er således, at det i højere grad er området, man arbejder indenfor, end kvaliteten af arbejdet, der determinerer mulighederne.

På vej mod rene undervisningsstillinger?

«Der er opstået lidt et A-hold og et B-hold, hvor A-holdet set herindefra er dem, der sidder i centrene. Os andre, der ikke har pengene, er dem, der tager rigtigt, rigtigt meget undervisning, og det giver os mindre tid til at lave forskning. Så jo færre penge, jeg har, jo mindre tid jeg har til forskning, jo mere sakker jeg jo bagud. Og undervisning bliver ikke belønnet.»

(Institutforsker)

Mange af forskerne ser dette som en udvikling, der grundlæggende truer princippet om den forskningsbaserede undervisning.

En institutforsker formulerer det på denne måde: «Hvis ikke vi passer på dem [forskere som tidligere har drevet forskning på et lille budget], skal vi til at have rene undervisningsstillinger og rene forskerstillinger. Det er her hele diskussionen om forskningsbaseret undervisning bliver så problematisk.»

Særligt for de individuelt baserede institutforskere rejser denne udvikling et afgørende spørgsmål om deres fremtid: «Det

er jo spændende at se, hvad der sker, når vi er løbet tør for penge?» (Institutforsker)

Flere ser i den sammenhæng en risiko for at deres stilling på sigt kommer til at ligne en gymnasielærers. Som en institutforsker siger:

«Man kan jo godt spørge, om det i virkeligheden er i samfundets interesse? Hvis jeg ikke kan lave forskning, så kan man ligeså godt ansætte en gymnasielærer. [Den forskningsbaserede undervisning] kræver jo, at vi har ressourcerne til at lave aktiv forskning.»

Problemet er ikke centerbevillingerne isoleret set

På tværs af respondenterne synes der at være enighed om, at centerbevillingerne i sig selv er en klar gevinst for forskningen, men at der er nogle afledte effekter, som bør adresseres.

Problemstillingerne er imidlertid komplekse og hænger både sammen med faldende basisbevillinger per fastansat forsker, stigende konkurrenceudsættelse, faldende succesrater i fondene samt fremvæksten af centerkonstruktioner etableret på forudsætninger om medfinansiering og hjemhentning af yderligere eksterne bevillinger.

Som en centerforsker formulerer det: «[At] fondene går ind og støtter nogle centre, så de bliver etableret er fint. Men der mangler

efterfølgende support på de centre, og det gør, at vi stadig har behov for at søge de nationale midler. Det presser både os, men det presser jo også alle andre forskere.»

Diskussionerne kompliceres yderligere af, at det i praksis er særdeles vanskeligt at vurdere, om forskellene i vilkår er resultatet af kvalitetsforskelle i forskningen, eller snarere kan tilskrives selvforstærkende dynamikker, som ikke primært lader sig forklare ud fra meritokratiske modeller.

Konsekvensen er under alle omstændigheder, at eksterne prioriteringer indirekte bidrager til en udtynding af samfundsmæssigt væsentlige forskningsområder, som ikke umiddelbart falder ind under fondenes satsningsområder.

Balancering af delvist modsatrettede hensyn

Uanset årsagerne til de observerede tendenser peger studiet på et reelt dilemma:

På den ene side argumenteres der for betydningen af at have stærke spydspidsmiljøer, der kan generere positive *spill over* effekter og samtidig sikre international konkurrencedygtighed.

På den anden side er det også åbent, at store eksterne bevillinger aktuelt indgår i samspil med forskningssystemets øvrige finansierings- og belønningsmekanismer på måder, der kan udfordre andre bredere hensyn.

Det, der for udvalgte grupper bliver selvforstærkende positive feedback mekanismer, kan for forskere inden for nært beslægtede områder starte en nedadgående spiral, der på sigt ikke blot truer fundamentet for den forskningsbaserede undervisning, men også kan udtynde det generelle vidensberedskab og det brede vækstlag.

Fra et forskningspolitisk perspektiv bør det derfor overvejes, om der er tilstrækkelig opmærksomhed på store bevillingers systemiske effekter. Selv om denne type bevillinger givetvis skaber rigtigt gode forskningsmæssige resultater, er det et åbent spørgsmål, om samspillet mellem de forskellige typer af finansieringsmekanismer i øjeblikket er fint nok kalibreret til, at der både skabes positive områdespecifikke dynamikker og sikres en understøttelse af systemets samlede hensyn.

Artiklen baserer sig på Alexander Klada-kis' speciale: *Navigating Academia: How research funding shapes the conditions of scientists and the epistemic properties of research*. - A case study of biomedical scientists at the University of Copenhagen.

UNIVERSITY OF
COPENHAGEN